

ISSN 1508-6410

MEDIATOR

NUMER 11 (3/99)

KWARTALNIK

WRZESIEŃ 1999

ZESPÓŁ DO SPRAW WPROWADZENIA
MEDIACJI W POLSCE

SPIS TREŚCI

MEDIACJA - MOJE DOŚWIADCZENIA I NADZIEJE - MAŁGORZATA SOSNOWSKA	3
COŚ LEPSZEGO? - MARTIN WRIGHT	5
UWAGI O MEDIACJI KONFERENCJA W JASTRZĘBIEJ GÓRZE, 6-8 WRZESIEŃ (PROKURATORZY I SĘDZIOWIE). WARSZTATY.	6
MEDIATION UK MEDIACJA MIĘDZY OFIARĄ I SPRAWCĄ. WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE ROZPOCZĘCIA DZIAŁALNOŚCI	7

Redakcja:	dr Janina Waluk, dr Beata Czarnecka-Działuk, Jolanta Pakier Zespół do spraw Wprowadzenia Mediacji w Polsce
Adres redakcji:	ul. Okólnik 11/20, 00-368 Warszawa, tel/fax (0-22)8283187
Wydawca:	Stowarzyszenie Penitencjarne PATRONAT
Adres wydawcy:	ul. Okólnik 11 / 9, 00-368 Warszawa, tel/fax (0-22) 8275586, tel. 8261322

MEDIACJA - MOJE DOŚWIADCZENIA I NADZIEJE

Małgorzata Sosnowska – Mediator

- „- Szczęść się tym, że jestem dobrym sędzią charakterów.
- Czy naprawdę jest to powód do dumy?, spytał Mistrz
- A nie?
- Nie. Istnieje pewien defekt wspólny dobrego i złego sędziego: obaj osądzają”*

Anthony de Mello „Minuta nonsensu”

Od 1995 roku uczestniczę w eksperymencie wprowadzania mediacji między nieletnim sprawcą przestępstwa a ofiarą. W naszym mieście do chwili obecnej przeprowadziliśmy 75 mediacji w sprawach nieletnich. Dzisiaj trudno jest mi jeszcze coś podsumowywać, uogólniać, dawać propozycje. Mam jednak pewne refleksje związane z tą ideą.

Mediacja nie jest tylko instytucją prawną, ale także zjawiskiem psychologicznym i społecznym, które mogło zaistnieć w Polsce w nowych warunkach ustrojowych. Wydaje mi się, że ciągle ma ona zbyt mało zwolenników. Jej przeciwnicy mówią o zwiększającej się przestępczości nieletnich, obniżaniu się wieku nieletnich przestępców, brutalnych czynach młodych ludzi. Szuka się przyczyn tych zjawisk. Mówi się o trudnych warunkach bytowych rodzin, które są w sprzeczności z lansowanym przez środki masowego przekazu modelem człowieka silnego i bogatego. Młodzież jest sfrustrowana i dąży do sukcesu bez względu na metody.

Przyczyn przestępczości należy jednak szukać nie tylko w rodzinie, ale i w społeczeństwie. Obserwacja sceny politycznej, życia społecznego dostarcza wzorców zachowań świadczących o zaniku autorytetów, kryzysie fundamentalnych wartości moralnych. Dominuje tu rywalizacja, walka, konfrontacja. Czy na tym tle mediacja może być popularna? Zaburzone więzi rodzinne, sąsiedzkie i społeczne powodują, że kontaktujemy się, ale nie spotykamy.

Prowadzenie mediacji jest dla stron ofertą wejścia w innego rodzaju relacje, a mediacja jako instytucja prawna staje się innym wymiarem sprawiedliwości. Istota jej polega nie na tym, aby skazać, ale aby rozwiązać problem.

Podczas mediacji jej uczestnicy: dorośli i dzieci mają okazję dowiedzieć się co czują inni, przyjrzeć się własnym i cudzym motywom zachowań, zrozumieć je, przyjąć odpowiedzialność za to, co się stało, przejść od zewnętrznych form kontroli do samokontroli i samodyscypliny, uczynić relacje między sobą a społeczeństwem bardziej harmonijnymi.

Dla mnie bardzo ważne w mediacji jest to, co się dzieje między stronami konfliktu - szczególnie podczas spotkania „twarzą w twarz”. Tutaj nic nie można zaplanować, bo oni biorą odpowiedzialność. Podczas spotkań uruchomione zostają emocje, których mediator nie może przewidzieć. Każda ze stron przygląda się sobie i drugiej stronie. Są ciekawi wzajemnego odbioru, zadają pytania. Często to co jest nieznane, niewiadome jest złe, zagrażające, informacja o tym oczyszcza, poprawia relacje. Sprawcy ujawniają wstyd, a to jest dla nich kara, będąca także swoistym oczyszczeniem z winy. Okazanie wstydu pokrzywdzonemu często daje wystarczającą satysfakcję, to już jest przeproszenie, zadośćuczynienie. Strony zaczynają siebie zupełnie inaczej widzieć, rozumieć, poprawia się komunikacja. Często jest to dla nich wielkie odkrycie, nowe doświadczenie, budzące zdziwienie. Obserwuje się to w innym spojrzeniu na siebie, mimice, postawie ciała, w słowach, które padają.

W ostatnich miesiącach przeprowadziłam 3 mediacje. Pierwsza ze spraw dotyczyła włamania do szkoły dokonanego przez 15-letnich uczennicę i ucznia tej szkoły. Ukradli czajnik i herbatę. Po kilku dniach w wyniku dochodzenia policyjnego sprawcy wszystko zwrócili.

Podczas pierwszego spotkania mediacyjnego nieletni nie mogli zrozumieć, o co w ogóle jest sprawa, skoro wszystko oddali. Dzieci pochodziły z rodzin dysfunkcyjnych (rodzice nadużywający alkoholu). Analizując przebieg i okoliczności czynu nieletni zaczęli zastanawiać się „może by przeprosić panią dyrektora, tyle policja narobiła jej kłopotu”.

W czasie spotkania „twarzą w twarz” przyniosły kwiaty i przeprosiły ją. Pani dyrektor zaproponowała przeproszenie wszystkich uczniów (z powodu włamania do szkoły nie odbyła się zabawa andrzejkowa). Wcześniej w rozmowie ze mną mówiła, że na tym bardziej jej zależy, gdyż młodzi ludzie w środowisku szkolnym (wiejska szkoła w izolowanej miejscowości) zostali uznani za bohaterów (nie wyciągnięto wobec nich żadnych konsekwencji). Nieletni

przeprosili na apelu całą społeczność szkolną, i zaskakujące były reakcje ich rówieśników, którzy mówili: „ale jesteście odważni, tak przeprosić przede wszystkimi”. Już po zakończeniu sprawy dziewczynka przyszła do mnie z kwiatami i dziękowała, mówiąc że jeszcze nikt z nią tak nie rozmawiał. Była pogodna i otwarta, a podczas pierwszych spotkań była spięta, unikała mojego spojrzenia.

Druga sprawa dotyczyła kradzieży naklejek odblaszkowych z klatki schodowej Urzędu Miejskiego przez 16-letniego ucznia szkoły zawodowej. Już podczas pierwszej rozmowy chłopiec okazywał poczucie winy i wstydu, gotowy był naprawić szkodę.

Chłopiec ten jest w konflikcie z ojczymem nadużywającym alkoholu, w domu czuje się osamotniony. Matka zabezpiecza potrzeby bytowe syna, ale bardziej koncentruje się na dobrej relacji z mężem, niż na kontakcie z synem. Chłopiec w domu wykonuje różne prace porządkowe, remontowe. Ze skradzionych naklejek chciał sobie wykleić kontury liścia klonu, który namalował w swoim pokoju. W opinii otoczenia chłopiec jest spostrzegany jako spokojny, niepewny siebie, podporządkowany.

Szukałam kontaktu z Panią Naczelnik Urzędu Miejskiego, która miała wystąpić jako strona pokrzywdzona. Ponieważ jej nie było przedstawiłam sprawę obecnemu urzędnikowi, który z oburzeniem powiedział: „Co tu mediować, jakbym go złapał, to bym go rozszarpał”. Przed próbą kolejnego spotkania z Panią Naczelnik byłam pełna obaw, ale okazała się Ona osobą rzeczową i energiczną, a przy tym otwartą na propozycje mediacji. Chciała się spotkać z chłopcem, akcentowała wychowawczy aspekt mediacji.

Na mediację nieletni z matką przyszli pierwsi. Chłopiec był bardzo przestraszony, cały drżał, głos mu się łamał. Bardzo bał się spotkania. Kiedy przyszła Pani Naczelnik, przywitała się z nami wszystkimi i od razu zapytała sprawcę: „po co Ci to było, mogłeś przyjść do mnie, to dałabym Ci adres producenta, od którego otrzymałbyś skrawki tego odblaszkowego materiału”. Potem zapytała chłopca o szkołę, plany wakacyjne. Mówiła o sobie, swoim synu, swoich zainteresowaniach pozazawodowych: „gdy będę na emeryturze, chciałabym zajmować się trudną młodzieżą”. Nieletni zaskoczony jej postawą stał się bardziej otwarty. Mówił, że nie jedzie na wakacje, bo rodzina nie ma pieniędzy. Pani Naczelnik zwróciła się do mnie z pytaniem, czy nie mogłybyśmy poszukać dla niego niedrogiego wyjazdu wakacyjnego (po zakończeniu sprawy chłopiec wyjechał na obóz harcerski).

Strony wspólnie ustaliły formę zadośćuczynienia - chłopiec zobowiązał się przepracować 8 godzin przy przeprowadzce w Urzędzie. Wszyscy wyszli w dobrych nastrojach.

Sprawa trzecia była najtrudniejszą, z jaką do tej pory miałam do czynienia. Dotyczyła ona gwałtu dokonanego przez 15-letniego chłopca na swojej

rówieśniczce. Zastanawiałam się, czym w tym przypadku mogłaby być ugoda, o jakim można by mówić zadośćuczynieniu.

Sprawca i ofiara przed zdarzeniem, przebywali w szerszym towarzystwie rówieśników, z którymi pili alkohol i zażywali marihuanę. Gdy pozostali sami, byli już mocno pijani i odurzeni narkotykami, doszło do gwałtu. W toku postępowania wyjaśniającego matka pokrzywdzonej złożyła wniosek o zaniechanie ukarania sprawcy, uzasadniając to wspólną winą stron.

Pokrzywdzona wychowuje się w trudnych warunkach materialnych, w rodzinie wielodzietnej - jest najstarszą z siedmioroga dzieci (w tym jedno z porażeniem mózgowym). Ojciec nadużywa alkoholu. Matka traktuje ją jak dorosłą, sama będąc obciążona obowiązkami domowymi, córce poświęca mało uwagi. Dziewczyna jest uczennicą technikum ogrodniczego.

Sprawca jest uczniem szkoły zawodowej, ma kłopoty z nauką, od 2 lat odurzał się marihuaną. W dzieciństwie leczony był z powodu padaczki. Rodzice chłopca bardziej nastawieni są na własne relacje małżeńskie oraz stworzenie optymalnych warunków bytowych rodzinie. Ojciec sprawcy jest emerytowanym żołnierzem zawodowym, z synem pozostaje w powierzchownej relacji emocjonalnej, traktuje go jako nieudacznika. Ich stosunki podobne są do relacji przełożony - podwładny. Matka chłopca jest pielęgniarką, wobec syna zbyt tolerancyjna. Wycofała się z uczestniczenia w sprawie syna, uzasadniając, że jest to dla niej zbyt trudne doświadczenie.

Na początku spotkania mediacyjnego sprawca i ofiara nie mogli wydobyć z siebie głosu, mieli łzy w oczach, oboje byli bardzo przejęci. Z trudem mówili o zdarzeniu. Było im bardzo przykro i wstyd wobec siebie i wobec otoczenia. Zastanawiali się, jak będą się zachowywać wobec siebie w przyszłości podczas przypadkowych spotkań (mieszkają w małym miasteczku i spotkania takie będą nieuniknione). Pytali się wzajemnie o to, czy nie opowiadali o zdarzeniu wśród rówieśników. Sprawca obawiał się odwetu ze strony kolegów ofiary, a ofiara rozpowszechniania złej opinii o niej.

Żadne z nich nie obwinięło drugiego. Obojgu było trudno w tej sytuacji. Pokrzywdzona mówiła: „co myśmy oboje zrobili”. Sprawca przeproszał ofiarę i mówił: „i tak już nic nie można naprawić”. Spotkanie przyniosło ulgę obojgu. Przestali na siebie patrzeć jako na osoby nadal zagrażające sobie.

Dla rodziców stron mediacja była nowym doświadczeniem w relacji z własnymi dziećmi. Zastanawiające było to, że ojciec sprawcy faktycznie występował w roli adwokata ofiary, zaś matka pokrzywdzonej usprawiedliwiała sprawcę. Rodzice w końcu przestali się koncentrować na doszukiwaniu się winy kogokolwiek z nich, ale zaczęli szukać sposobu jak każdemu z nich pomóc w przyszłości.

To wyjście poza ocenę winnego, wzajemne spojrzenie na siebie jako na osobę, na kogoś kto czuje, cierpi, wstydzi się - to efekt mediacji.

Mediacja jest procesem w którym uczestniczy mediator, czuwa on nad tym, co się dzieje w czasie mediacji, ale nie bierze odpowiedzialności za jej wynik, i nie jest w stanie go przewidzieć.

Mediator przedstawia stronom konfliktu ofertę udziału w spotkaniu, w którym oni są najważniejsi. Takie podejście personalizuje relacje, dowartościowuje strony, mobilizuje ich do aktywności, pobudza do refleksji nad sobą i innymi.

Podczas mediacji trzeba być uważnym, ale nie ingerującym, trzeba z szacunkiem traktować każdą ze stron, nie oceniać.

Być mediatorem, to nie zawód, to postawa. Dlatego prowadząc mediację, nie chodzi o załatwienie jak największej ilości spraw, osiągnięcie ugody między stronami, zarobienie dodatkowych pieniędzy. W procesie mediacji także mediator wchodzi w swoisty rodzaj relacji międzyludzkich, która może mieć wpływ na jego postawę wobec otoczenia i jego funkcjonowanie społeczne.

COŚ LEPSZEGO ?

Martin Wright

Nie jestem, oczywiście, ekspertem zajmującym się polską teorią prawa, ale przeczytałem niedawno pewien artykuł o polskim prawniku i socjologu Leonie Petrażyckim (1867-1931), który był „Kopernikiem nauk prawnych”. Pisał on co prawda przede wszystkim o problemach prawa cywilnego. **Był on prekursorem idei sprawiedliwości naprawczej.** Zdecydował się na przemyślenie istoty prawa, stwierdzając, że w rzeczywistości ma ono także wymiar psychologiczny, którego źródła znajdują się w emocjach (Langrod i Vaughan – 1970). Tak samo sprawiedliwość naprawcza koncentruje się na **odczuciach** pokrzywdzonego i sprawcy. Sprawiedliwość naprawcza nawiązuje do imperatywu kategorycznego św. Augustyna „Należy nienawidzić przestępstwo, a kochać przestępcę”.

Petrażycki nie boi się także użyć słowa „kochać”. Uważa on, że legislację można rozpatrywać poza wymiarem sprawiedliwości, a dąży ona do „zbliżania prawa i miłości”. Poprzez swoje prace podkreśla pierwszeństwo miłości i przytacza wiele logicznych dowodów na potwierdzenie związku prawa z etyką. Podczas gdy „miłość potwierdza siebie samą w jednym aspekcie jako przyczyna, to przyczyna także potwierdza siebie samą w takim aspekcie – jak miłość” (p. 316).

W sprawiedliwości naprawczej otrzymany wynik – ugoda jest słuszny dla danego pokrzywdzonego i danego sprawcy, ale może okazać się niesłuszny dla innego pokrzywdzonego i innego sprawcy.

Intuicja – jak stwierdza Petrażycki, tak się ma do prawa jak slang do gramatyki. Poglądy Petrażyckiego są kontynuowane przez innego pisarza (H.W. Babb 1938), cytowane też przez wspomnia-

nych przeze mnie autorów (Langroda, Vaughana) i podsumowane przez nich następująco: „Wspomniany problem doprowadza do pytania jakie jest zadanie prawa- w jaki sposób powinno się uwzględniać w prawie także indywidualne podejście, w którym bierze się pod uwagę problemy psychiki. Cel rozwoju prawa oznacza, że społeczeństwo powinno być zainteresowane harmonijnym współgraniem prawa z usługą społeczną.”

Inaczej mówiąc, konflikty zawsze będą występować w ludzkich społeczeństwach, ale to czego najbardziej potrzebujemy to znalezienie najlepszej metody, przy pomocy której można je rozwiązywać.

Sądzę, że metodą taką jest mediacja, chociaż nie wszyscy tak optymistycznie to oceniają.

Inny pisarz, niemiecki prawnik Gustav Radbruck, podsumował swoje rozważania na temat prawa karnego w następujący sposób: „potrzebne nam jest lepsze prawo karne, zanim będziemy mieć coś **lepszego niż prawo karne**”.

Cytowane książki:

G.S. Langrod, M. Vaughan „The polish psychological theory of law” (Polska psychologiczna teoria prawa) Hoover Institution Press, 1970.

H.W. Babb „Petrazhitzkii...” „Boston Law Review, 1938, vol. 88 p. 797.

Martin Wright

Jastrzębia Góra 05.09.1999

Artykuł, który zamieszczamy Martin Wright napisał dla nas w Jastrzębiej Górze, do której przybył dzień wcześniej przed konferencją prokuratorów i sędziów w sprawach prawnych aspektów mediacji (6-8.09.1999) organizowaną przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

UWAGI O MEDIACJI
KONFERENCJA W JASTRZĘBIEJ GÓRZE,
6-8 WRZESIEŃ
(PROKURATORZY I SĘDZIOWIE). WARSZTATY.

1. Konieczne są takie zmiany w kodyfikacji prawnej, które **dałyby motywację prokuratorom i sędziom** do kierowania spraw do mediacji. Zostały zgłoszone konkretne propozycje:

- Pierwsza: dotyczy bardzo niewielkich zmian art. 22 par. 1 kpk (dot. zawieszenia postępowania), propozycja wpisania „**jeżeli zachodzi potrzeba skierowania sprawy na drogę postępowania mediacyjnego**” i dalej to, co zawiera ten art. tzn. lub długotrwała przeszkoda,
- Druga: propozycja **rozszerzenia katalogu przestępstw tzw. wnioskowych** o te, w których można skierować sprawę na drogę postępowania mediacyjnego, np. zwykła kradzież, kradzież z włamaniem, uszkodzenie ciała itp.
- Trzecia: powinna być wprowadzona odpowiednia regulacja prawna, która **zobowiązywałaby samorządy do tworzenia ośrodków mediacji**. Powinno się wykorzystać na ten cel fundusze, którymi dysponują gminy w ramach zwalczania przestępczości i alkoholizmu.

2. Istnieje potrzeba **przekonania sędziów i prokuratorów do nowej instytucji** oraz wyjaśnienia, czym różni się od porozumiewania sprawcy z ofiarą w ramach wymiaru sprawiedliwości. Jednocześnie istnieje konieczność przekonania prokuratorów, że nie można osiągnąć efektów, które daje mediacja pozasądowa, w inny sposób. Ważne jest dostrzeganie wagi interesu pokrzywdzonego, jak również aspektu wychowawczego oddziaływania na sprawców i zapobiegania wtórnej przestępczości.

3. Prokuratorzy wskazują także na szczupły wachlarz środków pozostawionych prokuratorowi w przypadku pozytywnie zakończonej mediacji. **Prokurator nie może umorzyć sprawy**, a winien ją skierować do sądu.

4. Prokuratorzy i sędziowie proponują, by, jeśli strony się porozumieją na etapie postępowania przygotowawczego (na Policji), można było sprawę zakończyć.

5. Wielu prokuratorów uważa, że wszystkie sprawy można by kierować do mediacji i na każdym etapie postępowania. Z punktu widzenia interesów wymiaru sprawiedliwości najkorzystniejsza byłaby mediacja jako forma alternatywna do postępowania karnego. W tym aspekcie prokurator winien decydować o skierowaniu sprawy do mediacji we wstępnej fazie postępowania przygotowawczego.

Najkorzystniej byłoby kierować do mediacji takie sprawy jak wypadki komunikacyjne, drobne przestępstwa przeciwko mieniu, przestępstwa przeciwko rodzinie, przeciwko zdrowiu i itp.

6. Zarówno sędziowie jak i prokuratorzy sądzą, że istnieje **konieczność specjalistycznego szkolenia mediatorów w Polsce i stałego podnoszenia ich kwalifikacji**. Zarówno przez wymianę doświadczeń jak i tworzenie ośrodków mediacyjnych, które zapewniałyby bezpieczne miejsce i prawidłowy dobór mediatorów poprzez sprawdzanie kwalifikacji.

Niezbędna jest także **nowelizacja Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości** w sprawie warunków wprowadzenia mediacji. Także w tym kierunku, by była możliwość skreślenia z listy nieodpowiednich mediatorów.

7. Niezbędna jest **popularyzacja postępowania mediacyjnego** zarówno w mass mediach, jak i poprzez organizowanie spotkań i zebrań w prokuraturach i sądach. Daje się bowiem odczuć w odbiorze społecznym brak znajomości tej instytucji.

MEDIATION UK¹

MEDIACJA MIĘDZY OFIARĄ I SPRAWCĄ WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE ROZPOCZĘCIA DZIAŁALNOŚCI²

Wskazówki te zostały przygotowane przez członków Grupy Roboczej Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych organizacji MEDIATION UK. Celem tych wskazówek jest zachęcenie do rozwijania mediacji pomiędzy ofiarą i sprawcą oraz krzewienie standardów dobrej praktyki mediacji.

Członkami Grupy Roboczej Wymiaru Sprawiedliwości w Sprawach Karnych są:

Jackie Smith	South Yorkshire Probation Service
Jean Wynne	Leeds Mediation and Reparation Service
Martin Wright	Victim Support
Barbara Tudor	Coventry Reparation Unit
Vi Robertson	SACRO

Spis treści

Część 1	Cele i założenia
Część 2	Definicje
Część 3	Rozpoczęcie działalności
Część 4	Decyzje organizacyjne
Część 5	Rekrutowanie i selekcja mediatorów
Część 6	Szkolenie mediatorów
Część 7	Określenie zadań
Część 8	Wybór standardów dobrej praktyki

Część 1

Cele i założenia mediacji w systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.

Nasze cele.

1. Umożliwiamy skorzystanie z procedur mediacji i działań naprawczych przez wszystkie ofiary i sprawców, którzy chcieliby w nich uczestniczyć. Obejmuje to mediację bezpośrednią, pośrednią i grupy ofiara/sprawca.
2. Wykorzystanie powszechnie stosowanych zasad i standardów postępowania.

Jesteśmy przekonani, że

1. Mediacja daje niektórym ofiarom możliwość:
 - * dowiedzenia się czegoś od sprawcy, który popełnił przeciwko nim przestępstwo,
 - * zadania sprawcy pytań, poprzez mediatora lub bezpośrednio w czasie spotkania twarzą w twarz,
 - * wyrażenia swoich uczuć i potrzeb powstałych w wyniku przestępstwa,
 - * otrzymania przeprosin i/lub odpowiedniego zadośćuczynienia,
 - * poczynienia próby uzmysłowienia sprawcom skutków ich przestępstw.

Dla ofiar poważnych przestępstw mediacja może okazać się środkiem terapeutycznym pomocnym w poradzeniu sobie z tym co się im przydarzyło.

2. Mediacja daje niektórym sprawcom możliwość:
 - * przyjęcia odpowiedzialności za popełnione przestępstwo,
 - * lepszego uświadomienia sobie skutków jakie miało dla ofiary popełnione przestępstwo,
 - * rozważenia swojego postępowania w przeszłości, w świetle tej wiedzy,
 - * przeproszenia i/lub zaproponowania odpowiedniego zadośćuczynienia.

¹ Organizacja zajmująca się mediacją w Anglii

² W tłumaczeniu zrezygnowano z terminologii charakterystycznej dla prawa brytyjskiego

3. Mediacja może przyczynić się do zmniejszenia krzywdy spowodowanej przestępstwem.
4. Mediacja może przyczynić się do zapobieżenia popełniania kolejnych przestępstw.
5. Świadomość istnienia programów mediacji oraz dostęp do nich powinny być częścią zwykłej praktyki w pracy z ofiarami i sprawcami.
6. Mediacja powinna być dobrowolna zarówno dla ofiary jak i dla sprawcy i na żadną ze stron nie wolno wywierać presji w celu nakłonienia jej do uczestnictwa.
7. Warunkiem mediacji jest wzięcie na siebie przez sprawcę odpowiedzialności za popełnione przestępstwo, które musi być odnotowane wcześniej przez policję.

Część 2

Definicje kluczowych pojęć związanych z mediacją w systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.

Przestępstwo

Czyn zabroniony przez prawo karne, zgłoszony policji lub będący przedmiotem postępowania sądowego.

Ofiara

Osoba, przeciwko której popełniono przestępstwo, a także rodzina tej osoby, znajomi, świadkowie i inni, których dotknęło przestępstwo. Należy pamiętać że niektórzy sprawcy mogli być lub mogą stać się ofiarami, a niektórzy pokrzywdzeni mogli być lub mogą stać się sprawcami.

Sprawca

Osoba, która przyznała się do popełnienia przestępstwa, bierze na siebie odpowiedzialność lub skazano ją za jego popełnienie.

Mediacja

Proces, w którym ofiara i sprawca, korzystają z pomocy bezstronnej trzeciej osoby, komunikują się bezpośrednio (twarzą w twarz) lub za pośrednictwem tej trzeciej osoby, umożliwiając ofierze wyrażenie swoich potrzeb i uczuć oraz umożliwiając sprawcy przyjęcie odpowiedzialności i podjęcie stosownego działania.

Zadośćuczynienie

W kontekście mediacji pomiędzy ofiarą i sprawcą zadośćuczynieniem jest przyczynienie się przez sprawcę do naprawienia szkody (fizycznej lub emocjonalnej) spowodowanej przestępstwem. Jeżeli ofiara nie życzy sobie przyjąć zadośćuczynienia, wówczas może ono być poczynione na rzecz społeczności. Zadośćuczynienie przez sprawcę może spełniać pewne oczekiwania ofiary, a innych nie. Zadośćuczynienie może obejmować przeprosiny, wynagrodzenie finansowe, wykonanie pewnej pra-

cy, zwrot i/lub reperację przedmiotów, zobowiązanie dotyczące przyszłego zachowania lub dobrowolnego udziału w programach wychowawczych, leczniczych lub szkoleniowych.

Sprawiedliwość naprawcza

System wymiaru sprawiedliwości, którego celem jest naprawienie w jak największym możliwym stopniu szkód wyrządzonych ofierze, oraz potępienie przestępstwa poprzez wymaganie, żeby sprawca przyjął odpowiedzialność za popełnienie go i wynagrodził stosownie straty ofierze lub społeczności. Pomaga ona również sprawcom odzyskać akceptację społeczną jako ludziom przestrzegającym prawa członków społeczeństwa.

Część 3

Rozpoczynanie działalności mediacyjnej między ofiarą a sprawcą

MEDIATION UK zaleca prowadzenie mediacji między ofiarą a sprawcą wyłącznie przez właściwie zorganizowany ośrodek mediacji między ofiarą a sprawcą, a nie przez osoby praktykujące indywidualnie w innych organizacjach i instytucjach.

Kto zapoczątkowuje taką działalność?

Dowolna zainteresowana osoba lub grupa, na przykład pracownicy organów probacji, policji, sądów, prokuratury, opieki społecznej lub organizacji społecznych takich jak organizacja na rzecz pomocy ofiarom przestępstw lub Ośrodki Mediacji w Społeczności Lokalnej. Niezależnie od tego, która instytucja lub organizacja podejmuje inicjatywę, MEDIATION UK usilnie zaleca postępowanie zgodnie z poniższymi wskazaniem.

Jaki jest pierwszy krok?

Zaproście na spotkanie przedstawicieli innych odpowiednich instytucji w celu przedyskutowania powołania ośrodka mediacji. (istotne jest zapewnienie tej działalności zainteresowania i poparcia). Grupa ta będzie tworzyć później międzyinstytucjonalny komitet o zasadniczym znaczeniu dla rozpoczęcia projektu.

Kto powinien wejść w skład Komitetu?

Ważnymi członkami komitetu są przedstawiciele organizacji na rzecz pomocy ofiarom przestępstw, policji, probacji, opieki społecznej oraz sędziowie i inni pracownicy sądów, prokuratora (a w Szkocji Prokuratora Skarbowego). Instytucje finansujące mogą również chcieć mieć swojego obserwatora w Komitecie.

Jaka jest rola Komitetu?

Rola ta różni się w zależności od tego czy ma powstać instytucja samodzielna (lub działająca we współpracy) czy też ma ona działać w ramach instytucji sektora publicznego.

Jak organizujemy ośrodek samodzielny lub działający we współpracy?

1. Przedyskutujcie cele instytucji; można oszczędzić na czasie przyjmując lub adaptując cele istniejącego projektu (i informując o tym Pełnomocnika Rządu ds. Działalności Charytatywnej).
2. Rozważcie zarejestrowanie instytucji jako instytucji dobroczynnej.
3. Utwórzcie Komitet Zarządzający i wybierzcie ważniejszych urzędników, np.: przewodniczącego, sekretarza, skarbnika, pracowników ds. kontaktów zewnętrznych oraz pracowników odpowiedzialnych za zdobywanie poparcia opinii publicznej, sprawy zdrowia i bezpieczeństwa oraz pełniących inne określone funkcje.
4. Sformułujcie statut
5. Zaprojektujcie budżet i zaplanujcie finansowanie.
6. Zapewnijcie kierownictwo i wsparcie dla personelu.
7. Sformułujcie politykę w sprawach takich jak:
 - * poufność
 - * neutralność
 - * równość szans
 - * zaangażowanie społeczności
 - * monitorowanie i badania, włącznie z procedurą regularnego przeglądu i oceny
 - * zdobywanie poparcia opinii publicznej
 - * zdrowie i bezpieczeństwo
8. Opracujcie procedurę składania skarg przez personel, mediatorów oraz osoby korzystające z usług ośrodka.

Jak organizujemy działalność w ramach instytucji sektora publicznego?

Powinien zostać uformowany komitet doradczy w celu:

1. Wybrania pracowników
2. Przedyskutowania celów
3. Doradzania w sprawach polityki
4. Zapewnienia wsparcia dla działalności
5. Zapewnienia przepływu informacji pomiędzy instytucją mediacyjną, innymi instytucjami i lokalną społecznością.

Komitet nie może jednakże podejmować decyzji odnośnie polityki, która musi być zgodna z linią organizacji - gospodarza i ta organizacja może z powodzeniem je podejmować. Ważne jest, żeby cele wyraźnie różniły się od celów organizacji - gospodarza.

Jakie powinny być cele ośrodka mediacji między ofiarą i sprawcą?

Głównym celami powinno być:

- * Prowadzenie w jak najlepszy sposób mediacji pomiędzy ofiarami i sprawcami.

Dodatkowymi celami mogą być:

- * Stosowanie zasad i standardów postępowania uznanych przez MEDIATION UK.
- * Pomoc ofiarom w dochodzeniu do siebie po przestępstwie.
- * Włączenie ofiar do systemu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych i umożliwienie im wyrażenia swoich uczuć.
- * Danie sprawcom okazji do przeprosin,
- * Pomaganie sprawcom w reintegracji ze społeczeństwem.
- * Zwiększanie stopnia zrozumienia przez sprawców skutków, jakie ich czyny i zachowania mają dla innych osób.
- * Stworzenie forum do dyskusji o tym, jak naprawić niektóre skutki przestępstwa, na przykład poprzez wynagrodzenie strat.

Jaki rejon powinien obejmować ośrodek?

Może to zależeć od źródła finansowania. Ważne jest, żeby granice geograficzne były jasno określone. Obszar powinien być tak duży, żeby zapewnić dostateczną liczbę spraw przekazywanych do mediacji.

Kto powinien być kierowany do mediacji?

Dla zachowania równości szans wskazane jest i pożądane, żeby zarówno ofiary jak i sprawcy mogli być kierowani do ośrodka mediacji (lub sami się tam zwracali).

Czy mediacja jest odpowiednia w przypadku wszystkich przestępstw, w których można zidentyfikować ofiarę i sprawcę?

W zasadzie tak, może ona być wykorzystana przy wszystkich typach przestępstw. W praktyce ośrodki mogą na początku ograniczyć rodzaje przestępstw. Przed rozpoczęciem przyjmowania skierowań powinny być określone kryteria dokonywania selekcji oraz procedura oceniania prowadzonych usług mediacyjnych.

Czy mediacja jest odpowiednia dla nieletnich sprawców?

Badania wykazują, że mediacja i wynagrodzenie za szkody stanowi wyzwanie dla wszystkich sprawców i jest pomocne dla ich ofiar. Zgodnie z zasadą równości szans dla ofiar i sprawców, nie powinien być stosowany żaden limit wieku.

Czy mediacja jest bezpieczna w przypadku bardzo poważnych przestępstw, czy powinna być ograniczona do spraw małej wagi i sprawców, którzy popełnili przestępstwo po raz pierwszy?

Mediacja była stosowana z sukcesem zarówno w sprawach bardzo poważnych przestępstw jak i stosunkowo lżejszych. W interesie ofiary jest, żeby mediacja była dostępna dla wszystkich rodzajów przestępstw. Badania nad wielokrotną przestępczością wykazały, że zarówno dla sprawców, którzy po raz pierwszy popełnili przestępstwo, jak i tych z długą historią przestępczej kariery, prawdopodobieństwo ponownego popełnienia przestępstwa może być mniejsze po wzięciu udziału w procesie mediacyjnym. (*Badania nad instytucją mediacji i wynagrodzenia strat w Leeds 1992, w „Zbrodnie i uprzedzenie”, Raport komisji Channel Four nt. wymiaru sprawiedliwości karnej*).

Czy można podjąć się mediacji, kiedy jest wiele ofiar lub wielu sprawców?

Tak, wszystkim powinno się zaproponować możliwość mediacji.

Na jakim etapie postępowania karnego można kierować sprawę do mediacji?

Najlepiej przyjmować do mediacji sprawy kierowane do niej na dowolnym etapie postępowania karnego:

- * zastosowania ostrzeżenia policyjnego,
- * umorzenia postępowania sądowego (Anglia i Walia) lub zaniechania lub odroczenia ścigania (Szkocja),
- * przed rozprawą,
- * po uznaniu sprawcy za winnego ale przed wydaniem orzeczenia o karze,
- * po wyroku, w trakcie odbywania kary,
- * po wyroku i odbyciu kary.

MEDIATION UK uważa, że wszystkie ofiary i wszyscy sprawcy powinni mieć okazję do skorzystania z mediacji i wynagrodzenia strat. Wybranie odpowiedniego czasu oraz problemów, na których należy się skoncentrować powinno służyć dobru zarówno ofiar jak i sprawców. Jednakże nowopowstały ośrodek mediacyjny może być początkowo zmuszony do ograniczenia się do określonych kategorii przestępstw i spraw na określonym etapie postępowania, żeby móc nabrać doświadczenia (i jeżeli jest niezależny, żeby wypełnić kryteria finansowania).

Z kim należy się najpierw skontaktować, z ofiarą czy ze sprawcą?

Będzie to zależało od sposobu działania ośrodka oraz od etapu postępowania karnego. Można skontaktować się najpierw z ofiarą lub ze sprawcą lub oni sami mogą skontaktować się z ośrodkiem

mediacyjnym. Istotną rolę odgrywają tutaj interesy i prawa obu stron.

Czy każda sprawa powinien zajmować się jeden mediator czy dwóch?

Prowadzono udane mediacje z udziałem jednego lub dwóch mediatorów podczas spotkań wstępnych. Za dobrą praktykę uważa się uczestniczenie dwóch mediatorów w spotkaniach twarzą w twarz.

Co robić kiedy jednej ze stron nie można odzyskać lub nie chce ona uczestniczyć w mediacji, a druga strona nadal chce mediacji?

W niektórych rejonach istnieją Grupy Ofiar i Sprawców. Grupy te dają ofiarom możliwość spotkania sprawców, którzy popełnili przestępstwa podobne do tych, jakich zainteresowani doświadczyli na sobie. Badania pokazują, że grupy te mogą przynosić korzyść zarówno ofiarom jak i sprawcom. (*Grupa Ofiar i Sprawców Włamań w Plymouth w Ośrodku Probacji w Devon, 1991*).

Co robić jeżeli ofiara chce przyprowadzić ze sobą swojego przedstawiciela lub chce, żeby przedstawiciel zastąpił ją przy spotkaniu ze sprawcą?

Mediacja twarzą w twarz może być prowadzona w obecności przyjaciela lub krewnego lub za pośrednictwem przedstawiciela ofiary (np. opiekuna z domu starców). Może być również właściwe, żeby ktoś towarzyszył sprawcy. Jednakże obie strony muszą wyrazić zgodę na obecność innych osób.

Czy strony muszą się spotkać, żeby mediacja mogła się udać?

Nie - większość instytucji mediacyjnych twierdzi, że zarówno mediacja bezpośrednia jak i pośrednia może zostać uwieczniona powodzeniem - wybór musi należeć do stron.

Część 4 Decyzje organizacyjne

Jaki personel jest niezbędny?

Jeden lub więcej koordynator / instruktor, wsparcie duszpasterskie, mediatorzy.

Czy pracownicy powinni być opłacani?

Będzie to zależało od funduszy. Większość istniejących instytucji płaci swoim koordynatorom i duszpasterzom. Niektóre instytucje płacą koordynatorom, duszpasterzom i mediatorom, niektóre mają mediatorów - wolontariuszy, a inne mają zarówno mediatorów - wolontariuszy, jak i mediatorów opłacanych od sesji. Istniejące programy, które płacą swoim mediatorom twierdzą, że to umacnia zaangażowanie i ciągłość pracy mediatorów oraz poprawia jakość świadczonych usług. Niezależnie od tego czy mediatorzy są opłacani czy nie, MEDIATION UK zaleca utworzenie puli mediatorów,

a nie zatrudnianie jednego mediatora na pełnym etacie, po to żeby umożliwić jak największe zaangażowanie społeczności w tę działalność.

Uwaga - wszystkie wydatki ponoszone przez mediatorów powinny być zwracane (podróże, telefon, opieka do dzieci itp.), żeby zapewnić prawdziwie równe szanse - jeśli ofiara lub sprawca ponoszą koszty podróży, powinny one być również pokrywane.

Co dalej?

Wybierzcie jednego lub kilku koordynatorów. Przykłady opisów jego zadań zostaną załączone, jeden z nich dotyczy koordynatora w sektorze wolontariatu, a drugi koordynatora w programie prowadzonym przez probację.

Przygotujcie się do rozwiązywania problemów organizacyjnych w miarę ich pojawiania się. Dużą pomoc może stanowić skontaktowanie się w tych sprawach z istniejącym już ośrodkiem.

Gdzie powinien się mieścić ośrodek mediacyjny?

Ważne jest, żeby wybrane miejsca i lokale przeznaczone na spotkania twarzą w twarz postrzegane były przez ofiary i sprawców jako neutralne. Idealnym byłoby unikanie budynków organizacji pomocy dla ofiar lub probacji, opieki społecznej, ponieważ mogłyby one dawać wrażenie stronniczości.

Jakie lokale są potrzebne?

Oprócz pokoju biurowego z wyposażeniem do przechowywania akt i telefonem, ośrodkowi mediacyjnemu potrzebny jest odosobniony pokój do rozmów oraz dostęp do sali, w której mogłyby się odbywać spotkania i szkolenia dla mediatorów. Jeżeli instytucja mieści się w instytucji sektora publicznego, istotną sprawą jest zainstalowanie oddzielnej linii telefonicznej, żeby ofiary i sprawcy, którzy kontaktują się bezpośrednio z ośrodkiem nie byli wprowadzani w zakłopotanie kiedy telefon odbiera ktoś podający nazwę innej firmy. Podobnie papier z nagłówkiem firmowym, powinien zasadniczo różnić się od papieru firmowego instytucji - gospodarza.

Jak powinni być rekrutowani i szkoleni mediatorzy?

Patrz część poświęcona wyborowi i szkoleniu mediatorów

Dostępny jest *Podręcznik pomiędzy ofiarą i sprawcą*, który podaje szczegółowe opisy ćwiczeń szkoleniowych opartych na działalności doświadczonego ośrodka mediacyjnego. Skontaktujcie się z Care and Justice Yorkshire, 4 piętro, National Deposit House, 1 Eastgate, Leeds LS2 7LY, tel. 0532-426994.

Jaka jest kolejność działań?

* Utwórzcie komitet doradczy lub zarządzający.

* Ośrodki niezależne muszą zorganizować spotkanie inauguracyjne, żeby przyjąć statut i skierować formalny wniosek o przyznanie statusu działalności charytatywnej. Komitet kierujący lub doradcy pełni później obowiązki komitetu zarządzającego do czasu wyborów na pierwszym, dorocznym walnym zgromadzeniu. Instytucje sektora publicznego powinny utrzymać swoje komitety doradcze, które zapewnią im wsparcie, udzielą porad co do kierunku postępowania i zapewnią obustronną wymianę informacji.

* Dajcie ogłoszenie, żeby znaleźć koordynatorów, mediatorów i duszpasterzy.

* Wynegocjujcie procedury organizacyjne dotyczące współpracy z odpowiednimi instytucjami sektora publicznego takimi jak policja, sądy, prokuratura, doradcy prawni, opieka społeczna, probacja i organizacje na rzecz pomocy ofiarom przestępstw. Nawiążcie kontakt z instytucjami i grupami świadczącymi nieodpłatnie usługi, takimi jak: centra prawnicze, biuro doradztwa dla obywateli, kościoły i stowarzyszenia mniejszości etnicznych.

* Zatrudnijcie jednego lub więcej koordynatorów.

* Skontaktujcie się z jakimiś istniejącymi ośrodkami mediacyjnymi, żeby otrzymać rady i wsparcie.

* Zaplanujcie szkolenie dla koordynatorów i mediatorów.

* Niech przyjęci mediatorzy wybiorą reprezentanta, który będzie zasiadał w Komitecie Zarządzającym lub doradczym.

* Zaplanujcie uruchomienie ośrodka, aby ogłosić, że usługi mediacyjne są już dostępne. Przygotujcie ulotki informacyjne i plakaty i zaplanujcie ich rozprowadzanie. Przygotujcie informacje prasowe.

* Koordynator powinien odwiedzić lokalne organizacje i wygłosić pogadanki (chodzi np. o organizacje kobiece, lokalne ośrodki doradcze, sąsiedzkie programy ochrony porządku publicznego).

* Członkostwo w innych organizacjach; wskazane jest żeby instytucja została członkiem MEDIATION UK, która świadczy mediację, publikacje i porady oraz może pomóc w nawiązaniu kontaktów z istniejącymi ośrodkami mediacyjnymi. Istniejąca Sieć Ofiara – Sprawca i MEDIATION UK może dostarczyć listę osób, z którymi można się kontaktować. Lokalna Rada Służb Wolontariuszy oraz Narodowa Rada Organizacji Wolontariuszy oraz Narodowa Rada Organizacji mogą również okazać się pomocne.

* Rozważcie wystąpienie o akredytację przez MEDIATION UK.

Część 5

Rekrutacja i selekcja mediatorów

Kiedy należy zacząć rekrutację?

Musi zostać założony ośrodek mediacyjny, opracowany system prowadzenia dokumentacji, przygotowany opis zadań mediatora lub kontrakt, oraz przyjęta zasada równości szans.

Przed rozpoczęciem rekrutacji muszą zostać ustalone oczekiwania względem mediatorów oraz rozstrzygnięte zagadnienia takie jak: czy mediatorzy będą opłacani czy nie.

Jakich umiejętności i kwalifikacji się wymaga?

Trzeba to jasno określić przed rozpoczęciem rekrutacji. Z doświadczeń i ośrodków wynika, że cechy osobiste takie jak dojrzałość, empatia, umiejętności porozumiewania się z ludźmi są dużo ważniejsze niż kwalifikacje formalne. Wskazane jest, żeby grupa mediatorów stanowiła wyważoną mieszankę płci, grup wiekowych, kultur, narodowości, religii i klas społecznych. Dobrze byłoby, żeby niektórzy mediatorzy mieli prawo jazdy i możliwość korzystania z samochodów.

Czy mediatorzy muszą zawsze wywodzić się z lokalnej społeczności?

Oczywiście ważną rzeczą jest wciągnięcie do tej działalności w możliwie dużym stopniu ludzi wywodzących się ze społeczności lokalnej, ale trzeba sobie zdawać sprawę z potencjalnych problemów, jakie stwarza mediatorom praca na ich własnym terenie. Niektórzy mediatorzy wolą pracować poza swoim rejonem, a inni są zadowoleni, że pracują blisko domu.

Gdzie powinny być umieszczane ogłoszenia o rekrutacji?

- * Gazety lokalne i prasa mniejszości narodowych, włączając darmowe gazetki. Mogą one również publikować informacje o nowej instytucji i umieścić tam wzmiankę o zapotrzebowaniu na mediatorów.
- * Lokalne radio i stacje telewizyjne, łącznie z programami telewizji publicznej.
- * Lokalne biura wolontariuszy.
- * Lokalne biblioteki i ośrodki sportowe.
- * Informator dla wolontariuszy systemu probacji.
- * Ośrodki zatrudnienia.
- * Ośrodki społeczności lokalnej.
- * Kościoły, organizacje religijne mniejszości etnicznych i inne organizacje, które wydają się życzliwe.

Co trzeba zrobić, żeby zachęcić do zgłaszania się?

Ważną i użyteczną rzeczą jest zapewnienie kontaktów osobistych poprzez wygłaszanie pogadek i prowadzenie rozmowy. Niech będzie jasne, że szkolenie jest darmowe (oraz, że pokrywane są koszty ponoszone w czasie szkolenia i w trakcie wykonywania zadań mediatora).

- * Nawiążcie kontakty z ośrodkami i projektami realizowanymi w lokalnej społeczności.
- * Przygotujcie ulotki i materiały wystawowe, upewnijcie się, że są one dostępne w językach mniejszości etnicznych występujących w waszym rejonie.
- * Aktywnie zbliżcie się do społecznych grup/organizacji mniejszości etnicznych i rasowych.
- * Odwiedźcie miejscową organizację pomocy ofiarom przestępstw, instytucję zajmującą się probacją i opieką społeczną.
- * Odwiedźcie lokalne ośrodki mediacji środowiskowej i mediacji rodzinnej.
- * Wygłaszajcie wykłady i dostarczcie tablice informacyjne i materiały reklamowe. Zorganizujcie wieczór inauguracyjny.

Jak należy wybierać mediatorów?

Instytucje mediacyjne stosują obecnie różne modele dokonywania wyboru mediatorów, ale każdy proces selekcji powinien zawierać co następuje:

Etap 1 *Nieformalne spotkanie lub pogawędka*

Kiedy zainteresowani skontaktują się z waszą instytucją:

- * Zaproście ich do biura lub na wieczór informacyjny, na nieformalną pogawędkę.
- * Opowiedzcie krótko potencjalnym mediatorom o co chodzi w mediacji.
- * Poinformujcie ich czy policja będzie sprawdzała ich karalność (to, że ktoś jest odnotowany w rejestrze skazanych nie musi oznaczać, że nie może on zostać mediatorem, ale jeżeli ma być praktykowane odwiedzanie ofiar i sprawców w domach ośrodek mediacyjny musi rozważyć sprawę bezpieczeństwa dzieci).
- * Wyjaśnijcie im jakiego oczekujecie od nich zaangażowania jeżeli chodzi o szkolenie, pracę nad sprawą, nadzorowanie i czas.
- * Wyłumaczcie im proces selekcji.

Etap 2 *Formalny proces selekcji*

- * Powinien on obejmować ćwiczenia w grupach i szkolenie z aktywnym udziałem uczestników, z położeniem specjalnego nacisku na wartości osobiste i przestrzeganie zasady równych szans.

- * Zadawałające referencje.
- * Sprawdzenie przez policję karalności.
- * Przeprowadzenie indywidualnych formalnych rozmów.

Ile czasu zajmuje proces selekcji?

Można go przeprowadzić w krótkim, intensywnie wykorzystanym czasie (np. w dwa dni) lub w dłuższym czasie (np. kilka wieczorów). Kolejność czynności może również być różna, niektóre instytucje wolą najpierw wybrać mediatorów, a potem ich szkolić, inne wolą wykorzystać szkolenie jako część procesu dokonywania selekcji. Jednakże na pewnym etapie selekcja zostaje dokonana i osoby, które nie zostały wybrane należy o tym poinformować i dać im możliwość przedyskutowania tej decyzji.

Co robić, jeżeli potencjalny mediator decyduje w połowie drogi, że mediacja nie jest dla niego?

Kandydaci mogą na każdym etapie zdecydować o wycofaniu się. Ważne jest, żeby dać im czas do namysłu, ponieważ własna decyzja o dalszym udziale lub wycofaniu się jest równie ważna jak ocena ze strony ośrodka. Mogą oni działać na rzecz ośrodka mediacyjnego w inny sposób, na przykład ośrodek działający w oparciu o dobrowolne wpłaty może wysoko sobie cenić pomoc w reklamie, zdobywaniu funduszy lub zapewnieniu transportu.

Co robić, jeżeli system rekrutacji źle działa?

Proces rekrutacji powinien być stale poddawany ocenie, łącznie z monitorowaniem prowadzonym dla sprawdzenia czy obejmuje on wszystkie grupy społeczne. Początkowe trudności nie powinny odstraszać od przygotowywania nowych programów. Im dłużej program działa, tym łatwiej jest przyciągnąć nowych mediatorów, ponieważ ludzie i instytucje coraz lepiej zdają sobie sprawę z jego istnienia, jednakże ciągłe informowanie społeczeństwa jest zawsze konieczne.

Część 6

Szkolenie mediatorów

Kiedy należy zacząć szkolenie?

Szkolenie jest powiązane z rekrutacją i selekcją. Można je zacząć zaraz po zgłoszeniu się potencjalnego mediatora do ośrodka mediacyjnego (jeżeli w ośrodku tym szkolenie jest częścią procesu selekcji).

Jak długo trwa proces szkolenia?

Według zaleceń MEDIATION UK proces szkolenia powinien trwać ustawicznie, w tym znaczeniu, że szkolenie nigdy nie jest zakończone. Umożliwia to doświadczonym mediatorom udział w kursach odświeżających ich wiedzę i pomaga młodym media-

torom uczyć się od doświadczonych kolegów. W idealnym przypadku sesje szkoleń na przemian z sesjami dyskusji nad szczególnymi sprawami zapewniają mediatorom otrzymanie potrzebnego im szkolenia i wsparcia. Sesje szkoleniowe powinny obejmować wykłady zaproszonych osób. Ośrodki mogą zamieścić zapis w umowach zobowiązujących zatrudnionych mediatorów do uczestniczenia w określonej liczbie sesji szkoleniowych rocznie.

Jakie zagadnienia mają kluczowe znaczenie dla szkolenia?

- A. Procedura mediacyjna
- B. Idee, zasady i równość szans
- C. Umiejętności
- D. Szczegółne informacje

Ad. A) Procedura mediacyjna

- * rozmowy wstępne
- * umiejętności prowadzenia mediacji bezpośredniej i pośredniej
- * wizyty następcze po skończonej mediacji
- * pisanie raportu, mając na uwadze politykę ośrodka dotyczącą dostępu do akt i informacji o stronach; treść raportu powinna rozróżniać fakty od opinii
- * procedury administracyjne takie jak formularze kosztów
- * wizytowanie więzień – co robić, a czego nie.

Ad. B) Idee, zasady i równość szans

- * filozofia mediacji
- * poufność
- * neutralność
- * praktyka nie-dyskryminacyjna obejmująca wyłączenie na problemy związane z: płcią, rasą, głuchotą, niepełnosprawnością, wiekiem

Ad. C) Umiejętności

- * jak postępować w sytuacjach obejmujących ujawnienie innych problemów, np. nadużycia seksualnego
- * empatia w stosunku do ofiar i sprawców
- * umiejętności prowadzenia rozmowy
- * umiejętności słuchania
- * zagadnienia świadomości
- * radzenie sobie z uczuciami
- * postępowanie wobec przemocy i agresji
- * praca w parach
- * nawiązywanie relacji z ofiarami i sprawcami
- * praca z nieletnimi
- * praca ze specyficznymi przestępstwami, takimi jak morderstwo, przestępstwa seksualne, przemoc domowa i oszustwo

Ad. D) Informacje

- * perspektywy ofiary i sprawcy
- * zagadnienia zdrowia i bezpieczeństwa
- * wskazówki dotyczące ochrony dzieci
- * nadużywanie alkoholu i innych substancji
- * HIV i AIDS
- * wiedza o systemie wymiaru sprawiedliwości karnej z uwzględnieniem roli policji, adwokatów, prokuratury sądów, organizacji pomocy ofiarom przestępstw i probacji
- * wiedza o innych możliwościach i instytucjach – jak i kiedy przekazać im sprawę.

Jaki rodzaj oparcia i nadzoru powinni mieć mediatorzy?

- * Dostęp do koordynatora po przeprowadzeniu mediacji w celu złożenia raportu i przedyskutowania sprawy.
- * Wsparcie i dyskusje na temat prowadzonej sprawy na spotkaniach mediatorów oraz sesje szkoleniowe zapewniające wzajemny nadzór i wzajemną ocenę pracy.

- * Regularnie odbywające się indywidualne, protokolowane sesje nadzoru z koordynatorem. Sesje te powinny się skupiać na rozwijaniu praktyki oraz potrzebach w zakresie działalności i szkoleń.
- * Możliwości uczestniczenia w konferencjach i kursach, kiedy czas i fundusze na to pozwalają, np. w kursach na temat umiejętności doradzenia, dobroczynnych, konferencjach MEDIATION UK.
- * Reprezentacja w Komitecie Zarządzającym lub doradczym.

Jak można zapewnić efektywność szkolenia?

Stosujcie różne metody szkolenia, ze szczególnym zwróceniem uwagi na warsztaty, odgrywanie ról, burze mózgów, pracę w parach, wykłady. Organizujcie regularne sesje oceniające, żeby móc stwierdzić, które części programu są najbardziej przydatne. Bierzcie pod uwagę i bądźcie świadomi różnych możliwości. Skorzystajcie z umiejętności i doświadczenia członków waszego komitetu.

Część 7

Określenie zadań

Przykład określenia zadań koordynatora ośrodka mediacyjnego prowadzonego w ramach innej instytucji.

1. INSTYTUCJA	Nazwa instytucji i sekcji/działu
2. NAZWA FUNKCJI	Koordynator
3. STOPIEŃ	Zależnie od instytucji, odpowiedni do związanej ze stanowiskiem odpowiedzialności kierowniczej
4. CZAS PRACY	Zgodny z przyjętym w instytucji
5. KOMU PODLEGA	Urzędnikowi starszemu rangą/kierownikowi zespołu
6. ODPOWIEDZIALNY ZA	Mediatorów, wolontariuszy / płatnych od sesji
7. OKRES WAŻNOŚCI KONTRAKTU	Na ile pozwalają fundusze
8. WYMAGANE KWALIFIKACJE I DOŚWIADCZENIE	Formalne kwalifikacje nie są wymagane. Doświadczenie w nadzorowaniu; zdolność efektywnego pisemnego i ustnego komunikowania się, pożądane doświadczenie w mediacji.
9. GŁÓWNE CELE STANOWISKA	Administrowanie i rozwijanie działalności mediacyjnej i naprawczej z ofiarami i sprawcami.

10. ZAKRES OBOWIĄZKÓW I ODPOWIEDZIALNOŚCI

- a. Przygotować wstępne warunki do działalności mediacyjnej i naprawczej.
- b. Rekrutować, szkolić i utrzymywać grupę mediatorów, wolontariuszy / płatnych od sesji.
- c. Nadzorować i wspierać mediatorów oraz ułatwić powstanie grupy wspierania mediatorów.
- d. Przyjmować i selekcjonować odpowiednie skierowania i przydzielać je mediatorom.
- e. W razie potrzeby podjąć prowadzenie mediacji.
- f. Informować organa kierujące sprawę do mediacji o postępach pracy mediacyjnej.
- g. Przygotować dla sądu raporty z mediacji oraz uczestniczyć w rozprawach na ile i kiedy jest to konieczne.
- h. Rozwijać i utrzymywać system monitorowania, dokumentowania i oceny prowadzenia sprawy.
- i. Przygotować sprawozdania / raporty statystyczne.
- j. Na ile i kiedy jest to konieczne umawiać się z innymi instytucjami w sprawie działań naprawczych.
- k. Podejmować działania propagandowe we współpracy z biurem prasowym instytucji.
- l. Promować mediację w lokalnej społeczności.
- m. Nawiązać kontakty i roboczą współpracę z innymi związanymi z tą pracą agencjami, włączając MEDIATION UK.
- n. Współpracować z resztą personelu, żeby zapewnić dobrą praktykę mediacyjną.
- o. Być nadzorowanym przez kierownictwo wyższego szczebla.
- p. Spotykać się z między-instytucjonalnym komitetem doradczym, żeby zapewnić bezstronność działań.
- q. Pomagać w rozwijaniu i utrzymywaniu polityki równych szans.
- r. Wykonywać inne obowiązki, właściwe i odpowiadające odpowiedzialności związanej z tym stanowiskiem.

11. KONTAKTY WEWNĄTRZ INSTYTUCJI

Członkowie tej organizacji na wszystkich szczeblach.

12. KONTAKTY ZEWNĘTRZNE

Związane z obowiązkami wynikającymi z pełnionej funkcji, kontakty z policją, pracownikami sądu, organizacjami pomocy ofiarom przestępstw, probacją, opieką społeczną, organizacjami państwowymi i innymi agencjami.

Przykład określenia zadań mediatora ośrodka mediacyjnego w ramach innej instytucji.

1. INSTYTUCJA	Nazwa instytucji i sekcji / działu
2. NAZWA FUNKCJI	Mediator
3. STOPIEŃ	Pracownik systemu probacji
4. KOMU PODLEGA	Koordinatorowi
5. ZADANIA	Działanie naprawcze wykonywane przez sprawców
6. WYMAGANE KWALIFIKACJE	Formalne kwalifikacje nie są wymagane. Doświadczenie w pracy podobnego typu. Doświadczenie nadzorowaniu. Zdolność efektywnego komunikowania się.
7. GŁÓWNY CEL STANOWISKA	Bycie strażnikiem procedury mediacyjnej i nadzorować uzgodnienia naprawcze.

8. ZAKRES OBOWIĄZKÓW

- a Przyjmowanie skierowanych spraw – planowanie pracy nad sprawą.
- b Wizyty u ofiar i sprawców (niedogodne godziny).
- c Ocena ofiary i sprawcy, według kryteriów.
- d Organizowanie spotkań mediacyjnych.
- e Ustalanie i rezerwowanie odpowiednich miejsc spotkań.
- f Organizowanie transportu dla uczestników.
- g Rejestrowanie każdej osiągniętej ugody, np. co do naprawienia szkody.
- h Zorganizowanie i nadzorowanie działań naprawczych.
- i Kontaktowanie się ze stronami po mediacji, żeby zapewnić satysfakcjonujące zakończenie sprawy.
- j Raporty dla koordynatora – pisemne i ustne, na każdym etapie pracy, obejmujące rekomendacje / obserwacje.
- k Podejmowanie prowadzenia mediacji wtedy kiedy jest taka potrzeba.
- l Uczestniczenie w trzech sesjach nadzoru miesięcznie.

9. KONTAKTY WEWNĄTRZ INSTYTUCJI

Członkowie tej organizacji

10. KONTAKTY ZEWNĘTRZNE

Ofiary, sprawcy oraz kontakty z agencjami i organizacjami związane z obowiązkami wynikającymi z pełnionej funkcji.

Część 8

Wybór standardów dobrej praktyki

Standardy działania opracowane przez MEDIATION UK dla kierowników programów mediacyjnych.

1. Obowiązki wobec społeczności.

- * Programy lokalne powinny zadbać o to, żeby ich komitety zarządzające i mediatorzy – wolontariusze byli reprezentatywni dla lokalnej społeczności, co powinno być regularnie kontrolowane.
- * Selekcja mediatorów – wolontariuszy powinna być nie dyskryminująca.
- * Programy powinny możliwie szeroko ogłaszać o swoim rejonie, o zapotrzebowaniu na wolontariuszy oraz dostępności świadczonych usług mediacyjnych, tak aby informacja dotarła do wszystkich zainteresowanych.
- * Powyższe informacje powinny być dostępne we wszystkich ważniejszych językach używanych przez różne grupy lokalnej społeczności.
- * Komitet zarządzający powinien zapewnić utrzymanie efektywnej łączności z wieloma lokalnymi agencjami i grupami społecznymi.
- * Programy, które pobierają opłaty za wiele swoich usług, powinny zapewnić osobom i grupom społecznym ze swojego rejonu, których nie stać na wniesienie opłat, przeprowadzenie niektórych mediacji za darmo.
- * Zarządzający powinni znać zasady prowadzenia działalności charytatywnej i przestrzegać warunków statutowych programu.

2. Obowiązki wobec stron uczestniczących w mediacji.

- * Programy lokalne powinny w ramach posiadanych środków próbować wybrać najbardziej odpowiednich mediatorów do poszczególnych przypadków włącznie z dopasowaniem pod względem zasadniczych cech kulturowych, zwłaszcza grup etnicznych, wieku i płci. Łatwiej jest to osiągnąć, kiedy do każdej sprawy przydzielonych jest raczej dwóch mediatorów, a nie jeden.
- * Programy powinny umożliwić wybór innego mediatora, jeżeli klient chce zmienić osobę, którą przydzielono początkowo.
- * Klienci powinni mieć zapewnioną możliwość zrezygnowania z mediacji na dowolnym jej etapie i mediatorzy nie mogą wywierać na nich nacisku, żeby kontynuowali swój udział.
- * Programy powinny stworzyć jasny system postępowania w sprawach skarg na swoje usługi i udostępnić go klientom.
- * Programy muszą zapewnić sobie efektywny system prowadzenia dokumentacji i bezpiecznego przechowywania akt.
- * Programy powinny ustalić jasne procedury, standardy i kodeksy prowadzenia działalności i, po opisaniu prostym językiem, udostępnić je przyszłym klientom.
- * Programy powinny zapewnić takie warunki przyjmowania klientów, które pozwolą im czuć się swobodnie. Obejmuje to konieczność szkolenia personelu co do sposobu prowadzenia rozmów telefonicznych i zindywidualizowane traktowanie.

3. Obowiązki wobec wolontariuszy i personelu

- * Program powinien zawrzeć ze swoimi wolontariuszami umowę dotyczącą spodziewanych warunków i godzin pracy, reprezentacji w Komitecie zarządzającym itp.
- * Programy muszą zapewnić ubezpieczenie pracownicze od odpowiedzialności cywilnej na rzecz całego personelu i wolontariuszy.
- * Programy muszą zapewniać dobrze skonstruowane programy szkolenia dla nowo rekrutowanych i zapewnić udział szkoleniowców o odpowiednim poziomie wiedzy, umiejętności uczenia i umiejętności oceniania rezultatów.
- * Każde szkolenie powinno zawierać sprawdzenie rezultatów oraz ocenę jego przydatności przez uczestników.
- * Całemu personelowi i wolontariuszom powinno się zapewnić regularny nadzór i powinni oni być zobowiązani do udziału w spotkaniach dyskusyjnych, kursach odświeżających wiedzę oraz ocenianiu.
- * Programy powinny mieć ustalone procedury postępowania z wolontariuszami, którzy okazali się nieodpowiedni do pracy jako mediatorzy, łącznie z otwartą dyskusją z wolontariuszem i, jeżeli jest to możliwe, ofertą innej pracy.
- * Programy powinny mieć ustalone procedury utrzymywania dyscypliny i składania skarg przez personel lub wolontariuszy, obejmujące etapy nieformalnej dyskusji i mediacji przed zwróceniem się do przewodniczącego komitetu zarządzającego o arbitraż.

4. Podstawowe obowiązki

Programy muszą mieć dokładny zapis transakcji finansowych oraz coroczną kontrolę ksiąg.

Kierownicy i członkowie komitetu powinni wziąć udział w kursach na temat zarządzania organizacjami wolontarystycznymi oraz ich funkcji.

Komitety zarządzające powinny prowadzić regularne monitorowanie i przeglądy sposobów działania. Ocena „sukcesu” nie powinna opierać się na odsetku spraw zakończonych formalną ugodą i zarządzający powinni być zainteresowani znalezieniem innych sposobów określania wartości działań mediacyjnych.

Komitety zarządzające powinny dostarczyć jasne opisy zadań dla personelu i wolontariuszy.

Komitety zarządzające powinny wspierać koordynatora / dyrektora w kierowaniu projektem.

Koordinatoryzy powinni skonstruować efektywną procedurę postępowania ze skierowaniami, przygotowywania spraw, mediacji, czynności następujących po mediacji oraz prowadzenia archiwum.

Koordinatoryzy powinni wziąć odpowiedzialność za zapewnienie wolontariuszom i pozostałemu personelowi odpowiedniego wsparcia i satysfakcji zawodowej.

Koordinatoryzy powinni zachęcać do konstruktywnego, samokrytycznego podejścia wśród mediatorów.

Wybór zalecanych przez MEDIATION UK standardów działania dla mediatorów

Mediatorzy, arbitrzy i inni, którzy występują jako neutralna, trzecia strona powinni czuć się odpowiedzialni za:

1. Jakość. Prowadzenie konstruktywnego procesu poprzez zachęcanie do:

- * otwartej, szczerzej dyskusji
- * aktywnego uczestnictwa stron
- * tolerancji i współpracy
- * elastyczności

2. Bezstronność. Zajmowanie się jednakowo potrzebami i interesami wszystkich stron, z równym szacunkiem, bez dyskryminowania i stawiania po czyjejś stronie.

3. Działanie na rzecz stron. Chronienie interesów stron poprzez:

- * staranne przygotowanie
- * sprawdzenie czy, jeżeli potrzeba, strony mają dostęp do niezależnych porad
- * poufność
- * świadomość różnic lokalnych i kulturowych, które trzeba wziąć pod uwagę.

4. Warunki. Podtrzymanie warunków sprzyjających konstruktywnej dyskusji i wykluczenie przemocy, gróźb, krzyku i używania dyskryminującego lub prowokacyjnego języka.

5. Dobrowolne uczestniczenie w mediacji. Zagwarantowanie, że uczestnictwo jest dobrowolne poprzez:

- * dostarczenie stronom stosownej informacji o naturze procesu mediacyjnego i jego możliwych implikacjach i ograniczeniach
- * pozostawienie stronom całkowitej swobody wycofania się z mediacji na dowolnym jej etapie, bez obwiniania lub strat; nie naleganie na osiągnięcie ugody.

6. Kontrole. Zachęcanie i pomaganie stronom w przejęciu kontroli nad treścią dyskusji i podejmowaniu własnych decyzji dotyczących natury lub akceptowalności dowolnej proponowanej ugody.

7. Sprawiedliwość. Wyczulenie na różnicę możliwości stron poprzez:

- * zapewnienie stronom, że każda ma czas na pełne przedstawienie swojej sprawy
- * zachęcanie do pełnej wymiany informacji
- * zapewnienie, że każda ze stron była w pełni zorientowana jakie są jej interesy i prawa
- * wskazywanie, że jest mało prawdopodobne żeby ustalenia osiągnięte pod presją były reali-

zowane i dlatego nie leżą one w niczyim interesie.

8. Zapewnienie wykonywania zobowiązań. Podejmowanie starań o to, żeby wszystkie ugody były tak efektywne jak tylko to jest możliwe, poprzez:

- * wskazanie wszystkich problemów co do wywiązywania się, które mediator przewiduje
- * upewnienie się, że ugoda jest dostatecznie jednoznacznie sformułowana, żeby nie prowadzić potem sporów o jej interpretację
- * jeżeli to konieczne, danie stronom czasu na przedyskutowanie ugody z niezależnymi doradcami

9. Dalszy ciąg. Określenie, zanim strony się rozjdą, czy chcą, żeby mediator w późniejszym czasie sprawdził jak ugoda została zrealizowana i zaoferowanie dalszej mediacji w razie zaistnienia takiej potrzeby.

10. Fachowość. Dążenie do poprawiania swoich kwalifikacji poprzez:

- * doskonalenie się w podstawowych umiejętnościach mediatora
- * branie udziału w kursach odświeżających wiedzę i innych dostępnych mediatorom formach ustawicznej edukacji
- * współpraca z oficjalnie prowadzonymi badaniami, których celem jest poszerzenie wiedzy o mediacji, pod warunkiem, że nie jest to sprzeczne z interesami stron
- * stosowanie się w pełni do wszystkich wymagań odnoszących się do zbierania dokumentacji ustalonych przez kierownictwo projektu w celu skorzystania z nich przy monitorowaniu efektywności działania projektu.

Wybór standardów działania dla zgłaszających się do ośrodków mediacyjnych

Oczekuje się, że mediatorzy będą stosować się do standardów sformułowanych przez MEDIATION UK. W skrócie standardy te stanowią co następuje:

1. Mediator będzie się starał zapewnić, żeby mediacja była dobrym i konstruktywnym doświadczeniem.
2. Mediator nie będzie opowiadał się po żadnej ze stron.
3. Mediatorowi będą leżały na sercu interesy stron. Powinien on dostarczyć potrzebnych informacji oraz traktować wszystko co mu powiedzą strony jako poufne (w granicach prawa).
4. Mediator nie dopuści do gwałtownego zachowania lub do używania prowokującego języka.
5. Strony mają prawo nie przyjąć propozycji mediacji, a jeżeli zgodzą się brać w niej udział, mają swobodę wycofania się w dowolnym momencie. Nie

będą wywierane żadne naciski żeby osiągnąć ugodę.

6. Mediator zachęci do czynnego udziału w przedstawieniu własnej sprawy i podjęciu samodzielnych decyzji.

7. Mediator uczyni co w jego mocy, żeby zagwarantować sprawiedliwy, nie naruszający praw żadnej ze stron, przebieg mediacji.

8. Strony są odpowiedzialne za kształt własnego porozumienia, ale mediator może dać radę co do tego czy uważa, że sprawdzą się one w praktyce.

9. Po zakończeniu mediacji, mediator uzgodni czy strony chcą, żeby skontaktował się z nimi ponownie aby sprawdzić czy ugoda została zrealizowana.

10. Mediator ma ukończony wymagany cykl szkoleń i będzie kompetentny według stosowanych kryteriów oceny.

Ponadto program ten przyjmuje następujące standardy dla projektów mediacyjnych sformułowanych przez MEDIATION UK:

1. Program musi odpowiadać potrzebom, interesom i cechom kulturowym lokalnej społeczności.
2. Program musi zagwarantować użytkownikom usług, że będą oni traktowani z całym należnym szacunkiem i uwagą.
3. Program musi zapewnić swoim mediatorom i innym pracownikom szkolenie, wsparcie oraz warunki, które umożliwią im prowadzenie mediacji na dobrym poziomie.
4. Komitet zarządzający jest odpowiedzialny za efektywne prowadzenie projektu.

Zgodnie z zaleceniami MEDIATION UK, program nasz ma system przyjmowania skarg od niezadowolonych klientów. Jeżeli sądzą oni, że mediator lub program nie wypełniają właściwie któregoś z powyższych warunków, należy złożyć pisemną skargę do przewodniczącego komitetu zarządzającego.

■